

HOEFBLAD

46° jaargang nr.5

november december 2010

Kluten

Wim Tuijelaars

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

DE KLUUT

Door de extreem lange poten en het geheel zwart met witte verenkleed is de kluut in Nederland een opvallende vogel. De kluut is de enige Europese vogel met een duidelijk omhoog gebogen snavel. Met behulp van deze snavel vangt de kluut op een bijzondere manier zijn voedsel. Het voedsel zoals insecten en kleine kreeftjes wordt in ondiep water gevangen, waarbij de kluut met maaibewegingen de snavel door de modder beweegt.

De kluut broedt in kolonies, zowel langs de kust als verder landinwaarts in moerassen of bij ondiepe plassen met zout of brak water. Het nest bestaat uit een kuiltje met wat plantendelen, waarin ongeveer vier eieren gelegd worden. Na het uitkomen van de eieren verlaten de jongen het nest meteen en gaan al zelfstandig op zoek naar voedsel.

NESTKASTENONDERZOEK.

Hieronder volgt het resultaat van het nestkastenonderzoek over het broedseizoen 2009. In dat jaar hingen er 193 kastjes in diverse tuinen. Na het broedseizoen zijn deze kastjes schoongemaakt, gecontroleerd, gerepareerd en zo nodig vervangen. In totaal zijn er 193 kasten gecontroleerd, 94 waren leeg, 46 x koolmees, 12 x pimpelmees, 4 x roodborst, 7 x grauwe vliegenvanger, 5 x ringmus, 1 x boomkruiper, 2 x gekraagde roodstaart en 1 x bonte vliegenvanger.

De groep bestaat op dit moment nog uit 3 personen. Als u bovenstaande leest, kunt u zich voorstellen dat ze daar wel enkele mensen bij kunnen gebruiken. De kasten hangen voor het merendeel in particuliere tuinen en worden 1 keer per jaar schoongemaakt.

Is dit iets voor u? Neem contact op met Koos Leemans tel. 0162-315924

HAANWIJK 18 JULI 2010

We vertrekken om 8.00 uur vanaf A.H. in Dongen. De zon schijnt al volop, het kan dus een warme ochtendwandeling worden. We parkeren de auto's langs de Dommel bij Halder en Haanwijk. We gaan op pad.

In de Dommel groeit het pijlkruid en twee mannen zitten te vissen. We wandelen de brug over, hier zien we het landhuis of kasteeltje Nieuw-Herlaer. Het stamt deels uit 1649 en deels uit de 18^e eeuw. Karakteristiek is het oude torentje. De huidige ingang dateert uit 1834.

We wandelen nu door een mooie laan met platanen en zo komen we bij een boerderij uit de 18^e eeuw. Het nabij gelegen bakhuisje is mogelijk 18^e eeuws en werd in 1960 hersteld. We zien langs de kant van de weg een christusdoorn ofwel de Robinia pseudoacacia. Deze boom heeft veel lange doorns die overal uit de wijd uitgespreide takken steken. De takken zijn zo ineengestrengeld met die van ernaast staande acacia's dat ze een ondoordringbaar struikgewas vormen.

Onderweg horen we een buizerd roepen. We wandelen nu over een smal pad verder door het parkbos. Het parkbos werd aangelegd in de Engelse landschapsstijl: seminatuurlijk met kronkelpaden en onverwachte doorkijkjes. We komen bij een restant van een zogenoemd sterrenbos: de lanen komen bij elkaar op één punt. Het sterrenbos is in de 20e eeuw voor de helft gerooid, in het overgebleven gebied woont de das en groeit het lelietje van dalen.

Als we langs weilanden lopen zien we veel konijnen huppelen (zie tekening volgende bladzijde) en een roodbonte koe staat ons aan te staren. Aan de kant van een sloot staan veel kat-tenstaarten in bloei, waar we vlinders op zien zitten: o.a. het oranje zandoogje, klein geaderd witje en de gehakkelde aurelia. Een rietzanger vliegt op uit het riet en zoekt een veilig heenkomen.

Het is koffiepauze, sommige personen zijn op de grond gaan zitten en genieten van hun koffie en van de mooie omgeving. Langs de kant van de weg zien we veel hop, die zich slingerend om de bomen omhoog werkt.

konijn

Na de pauze gaan we weer verder. Een gehakkelde aurelia laat zich bewonderen, hij is zich aan het opwarmen op een blad en onder een boom staat een wespenorchis, deze stond nog niet in bloei. We lopen langs een gemaaid tarweveld en horen een tijftjaf en op het pad zit een boomblauwtje te zonnen. En zo komen we weer bij de boerderij waar een mooi kapelletje staat.

Bij het koffie-theehuis “t Haantje” gaan we nog wat drinken. Na wat gezellig babbelen gaan we terug naar de auto's en dan gaat iedereen weer naar huis. Christ bedankt voor deze mooie wandeling in de natuur.

Lammie.

Is 't donkere licht op Sint Martijn (11 nov.),
Zo zal 't een zachte winter zijn,
Maar is die dag het weder helder,
De vorst dringt door in menig kelder.

OPROEP ! ! !

Tijdens de laatste bestuursvergadering heeft Fia te kennen gegeven dat zij met ingang van het nieuwe jaar wil stoppen met haar bestuurswerkzaamheden.

Voor het voortbestaan van de Jeugdnatuurverkenners zijn we dan ook met spoed op zoek naar een nieuw

BESTUURSLID

De taken van dit bestuurslid zullen bestaan uit:

- Het verzorgen van ons clubblad, het Natuurgezwam;
- Het begeleiden van de Jeugdnatuurverkenners tijdens de uitstapjes;
- Het bijwonen van bestuursvergaderingen ($\pm$ 5 x per jaar).

Wie helpt ons de komende tijd?

Denk niet te snel: "dat kan ik niet!", want moeilijk is het beslist niet.

Voor aanmeldingen en / of informatie kunt U zich wenden tot Joop van Zon, tel. 0162-316098, of Fia Grootzwagers, tel. 0162-315404.

Het bestuur van de
Jeugdnatuurverkenners

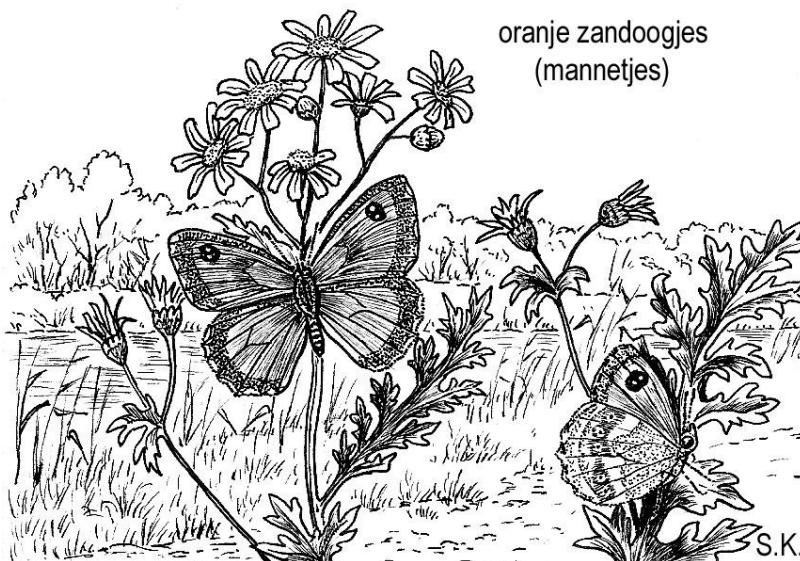

MET DE VLINDERWERKGROEP NAAR HAGEVEN-PLATEAUX 21-8-2010

Zaterdagmorgen om 9 uur stonden 7 vlinderwerkgroepleden paraat om naar het grensoverschrijdende natuurgebied Hageven-Plateaux te vertrekken. Natuurmonumenten en haar Belgische tegenhanger Natuurpunt werken hier samen aan het herstel en behoud van dit zeer gevarieerde natuurgebied, gelegen tussen Valkenswaard en Neerpelt.

Nog voordat we bij de werkschuur van Natuurmonumenten – waar we parkeren – aankomen, wordt de eerste vlinder al gespot: een citroenvlinder. Eerst een bakske koffie, wandelschoenen aan en wat rondsnuffelen op het parkeerterrein. Dat levert meteen al 4 soorten dagvlinders op: de atalanta, het oranje zandoogje (zie tekening volgende bladzijde), klein geaderd witje en groot koolwitje vliegen hier rond. Ook groeien hier enkele leuke planten: het donderkruid (een gele composiet die op warme, droge plaatsen groeit) en ijzerhard (dankt de naam aan het feit dat men haar lang heeft beschouwd als één van de beste middelen bij verwondingen door ijzeren wapens). Na een praatje met een man van Natuurmonumenten – hij is natuurlijk nieuwsgierig naar wat al die camera's en verrekijkers gaan doen – gaan we op pad.

oranje zandoogjes
(mannetjes)

Even door het bos en dan zijn we bij de Pelterheggen. Rond 1850 was het hier nog heideveld. Het transport geschiedde in die tijd veelal met paarden en daarvoor was veel hooi nodig. Daarom werden op de droge en schrale heidegebieden weiden aangelegd die bevoeid werden met mineraal- en kalkrijk water afkomstig uit de Maas. Daarvoor werd een uitgebreid stelsel van kanalen, slootjes, stuwtjes en aquaducten aangelegd. De vloeiveiden Pelterheggen waren toen zo'n 52 hectare groot. Voor het beste hooi werden zaden uit de Italiaanse Alpen aangevoerd. Tijdens de hooiwinning werden in vroeger tijden de schuiten vol hooi over de sloten op de vloeiveiden naar het Kempisch Kanaal getrokken, onder de Hoge Brug door. En, geloof het of niet, hier werden niet alleen PK's (paardenkrachten) maar vaak ook VK's (vrouwenkrachten) voor gebruikt! Rond 1900 nam kunstmest de rol van de vloeiveiden over. Het hooilandbeheer maakte plaats voor de aanplant van populieren voor de houtproductie en het vloeiveidensysteem raakte in verval. In 2007 is Natuurmonumenten begonnen met het herstel van een deel van de vloeiveiden (12 hectare), zijn de populieren gerooid en zijn stuwtjes en andere kunstwerken herbouwd. De historische wijze van be-

vloeien is weer opgepakt en de karakteristieke flora en fauna keren terug.

In de eiken langs het pad zitten verschillende nesten van de processierupsen. De vlinders zijn inmiddels al uitgevlogen, maar de haren van de rupsen kunnen nog steeds heel vervelend zijn als je er te dicht bij komt. Een grote keizerlibel is op jacht. In de berm bloeien o.a. vlasbekje en avondkoekoeksbloem.

We staan even stil bij een stuwte en speuren de met welig bloeiend koningin-nenkruid omzoomde weide af, op zoek naar vlinders die hier toch

wel in Luilekkerland zouden moeten zijn. Er vliegen wel enkele witjes, maar verder niks. Vlak voor onze neus zit op de brandnetel een kluitje van zo'n 30 rupsen van de dagpauwoog zich vol te vreten, die moeten nog vóór de winter verpoppen en uitvliegen, want ze gaan als vlinder de winter door. In de sloot groeit hier o.a. pijlkruid, grote waterweegbree en de wet-telijk beschermde zwanenbloem. De gelderse roos aan de andere kant van het pad draagt al haar felrode glanzende bessen, die tot lang in de winter blijven hangen, maar uiteindelijk door vogels worden verorberd. Groene en grote bonte specht laten van zich horen.

Dan gaan we de grens over, we slaan linksaf en wandelen door de vloeivelden. Het zonnetje komt er nu lekker door en dan komen de vlinders toch tevoorschijn! De witjes zijn niet meer te tellen, veel bruine en oranje zandoogjes vinden nectar

in het koninginnenkruid, evenals de atalanta, kleine vuurvlin-
der en gehakkelde aurelia.

gehakkelde aurelia

Het boomblauwtje zoekt het wat hogerop, terwijl het hooi-
beestje over de weiden rondfladdert. Ook hier weer vele plan-
ten, o.a. grasklokje, kattenstaart, watermunt, moeraspirea en
moerasandoorn. En we ontdekken een al vroeg bloeiende
zeldzame plant, die hier door de terugkeer van de vloeiveiden
in de herfst de weiden lila kleurt: de herfsttijloos. Geen blade-
ren in de bloeitijd, bloemen in het najaar en vruchten in de
zomer. De bloem lijkt op een grote lila krokus. De plant is erg
giftig, maar tegelijk ook heilzaam: eeuwen geleden gebruikte
men hem al tegen geelzucht en als bescherming tegen de
pest en kiespijn.

We steken nog een stuwtje over, waar een mannetje weide-
beekjuffer pronkt met zijn schitterend blauwe vleugels. Hij zit
vaak op hetzelfde plekje, zijn territorium, en laat indringers de
binnenkant van zijn vleugels zien waarna vaak een
(schijn)gevecht volgt.

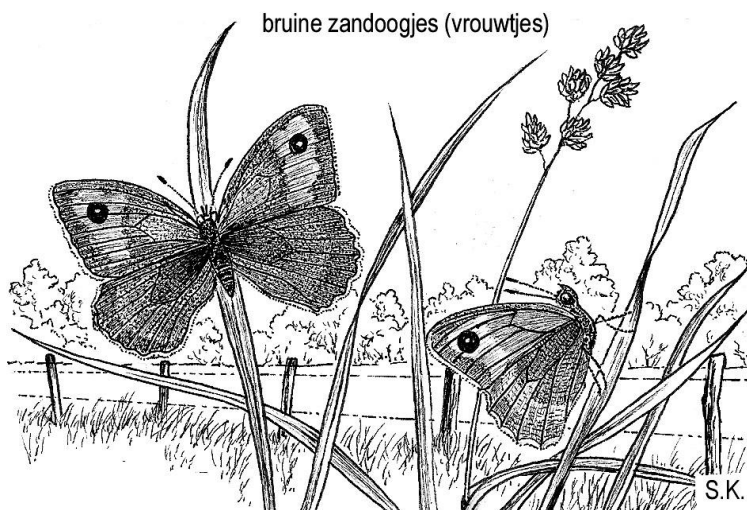
Door een klaphekje belanden we in het bos, een vrij open gro-
ve dennenbos met hier en daar berken die door de berken-

zwam zijn aangetast. Een koolmees laat een alarmroepje horen. Na een tijdje komen we aan de rand van de heide, vliegdennen nemen nog even het uitzicht weg, maar een stukje verder hebben we een weids uitzicht met een bankje, waar we even pauzeren. Om het uitzicht zo weids te houden worden verschillende maatregelen genomen. Er wordt hier gemaaid en geplagd en de heide wordt hier begraasd door Galloway runderen, levende grasmaaiers op biobrandstof, die net als Schotse Hooglanders weinig zorg behoeven. Ze zijn bestand tegen het gure weer, kunnen op eigen houtje kalfjes krijgen en hebben geen stallen en drinkbakken nodig. De dieren worden meerdere malen per jaar grondig gecontroleerd.

Het is warm in de zon en we hebben nog een flink eindje te gaan, dus verder maar weer. Peter van Ruth heeft zich toegelegd op het inventariseren van sprinkhanen, dat doe je op het geluid dat de mannetjes produceren. Hij hoort hier een neger-tje, een donkerbruine tot zwarte sprinkhaansoort van 11 tot 20 mm groot. We wandelen langs een landduin, het Hageven ligt aan de oostgrens van een vroeger zeer groot landduincomplex. Op de landduinen groeien heide- en buntgrasvegetaties. Om de landduinen te behouden wordt een deel van de grassen verwijderd zodat er meer open zand ontstaat. Zodoende kan er weer verstuiving plaatsvinden. Net voordat we weer door een klaphek gaan zien we tientallen planten van de zwarte toorts, een plant met gele bloemen en violette meeldraden.

We gaan linksaf, naar de Verkeerde Lieve Heer. Wat dat inhoudt, vertel ik later, want ook hier op dit lange pad zuidwaarts zien we van alles! Zo groeit er een enorme koningsvaren, wetelijk beschermd; deze soort komt voor in vochtige loofhoutbossen, veenmoerassen en aan beschaduwde slootkanten. De sporen zitten niet onder de bladeren, maar zitten in een soort bruine pluim. De plant kan tot 100 jaar oud worden. Boven de heide vliegt een groep spreeuwen en witte kwikstaarten steeds op en neer, de groene specht laat zich hier ook zien. De bruinrode heidelibel en de bloedrode heidelibel, haast niet van elkaar te onderscheiden, zijn 2 soorten heidelibel die we hier noteren; helaas zien we de bandheidelibel niet. Ook hier veel vlindertjes, o.a. atalanta, hooibeestje en kleine vuurvlinder, witjes daar kijken we al niet meer naar (zoveel...), bruine en oranje zandoogjes.

We komen langs enkele pas opgeschoonde vennen, ook hier is hard gewerkt aan herstel van het gebied. Een buizerd zweeft in de verte boven de bomen. Aan de westzijde groeide vroeger maïs, dat is gelukkig verdwenen. Dan steken we weer een slootje over, waar verschillende weidebeekjuffers op de waterplanten zitten. Kleine watereppe staat met zijn kleine witte bloempjes hier nog te bloeien. Verder langs het pad zien

echt duizendguldenkruid

we nog duizendguldenkruid (deze plant heeft zoveel goede eigenschappen, hij is wel duizend gulden waard) en brede wespenorchis.

En dan komen we bij de Verkeerde Lieve Heer, dit is de volksnaam voor een wegwijk, waarbij de Christusfiguur met het hoofd op de linkerschouder rust en niet, zoals te doen gebruikelijk, op de rechterschouder. Dit gietijzeren kruisbeeld stamt uit 1847 en is hier opgericht ter gelegenheid van de voltooiing van de bevoeiingswerken.

Hier komen verschillende paden bij elkaar, wij gaan schuin linksaf, komen we toch nog langs een maïsveld, maar dat laten we snel achter ons. Verder gaat het, langs oude gekromde denbomen en een landduin, waar graafwespen en –bijen hun holletjes in maken, aan onze linker-

hand en moerasgebied rechts, extremen zo vlak naast elkaar. Over een knuppelbrug doorkruisen we het moeras met naast manshoog riet vele andere moerasplanten, o.a. lisdodde, waterzuring, engelwortel, grote wederik en echte koekoeksbloem.

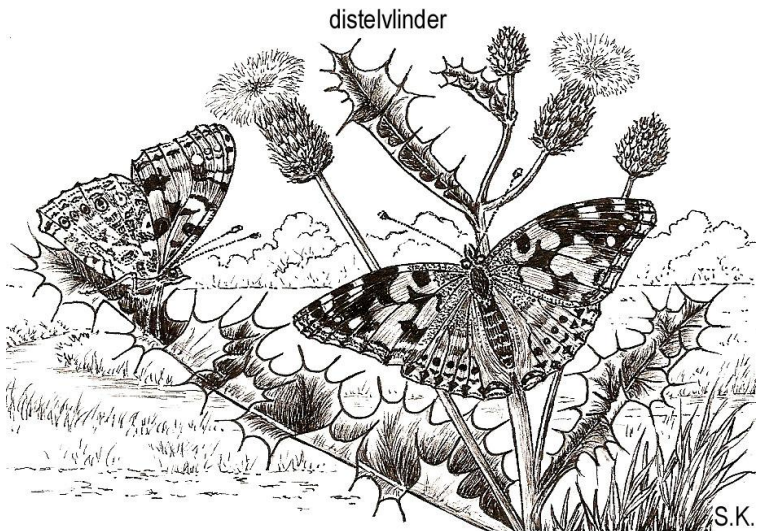
Dan komt de zoveelste verrassing van deze dag voor degenen die hier nog niet eerder zijn geweest: de Provinciale Vijver. Wie zag er een ijsvogel langsscheren? De gids niet, die loopt ergens achteraan, vindt daar op de hoek een groep turende vlindersaaiers die staan te vogelen! Even verder lopen, jongelui, daar staat een vogelkijkhut waar je nog beter kunt kijken! Een vogelfotografenhart gaat sneller slaan bij het zien van de vele soorten die hier foerageren: naast gewone vogels als wilde eend, aalscholver, krakeend, kievit, blauwe reiger, meerkoet en knobbelzwaan zien we hier ook de watersnip, tureluur, kleine plevier, witgatje en de waterral! Dat moet vastgelegd worden met de camera, toch? Enkelen zijn dan ook met moeite los te rukken uit de vogelhut om even wat te drinken in bezoekerscentrum De Wulp. We passeren nog enkele vijvers, waar o.a. waterlelie en poelruit groeien. En dan strijken we neer in de heemtuin om nog even bij te komen van de vermoeienissen.

Na deze pauze lopen we weer richting de vogelhut, nog snel even kijken en dan gaat het verder, de brug over en langs de Dommel, die hier kort geleden weer verlegd is naar zijn oude meanderende loop. We vinden nog een kluwen rupsen van de dagpauwoog op de brandnetel, op het water dobberen knobbelzwanen en wilde eenden, in het riet zien we een rietzanger. Af en toe een hebben we een mooi zicht op de beek.

Dan komen we langs een vogelkijkhut die hoog boven de grond staat, daar moeten we natuurlijk ook even kijken. Mooi uitzicht over het gebied, boven de Gemeentevijver vliegen huiszwaluwen en vele libellen. De weiden zijn al gemaaid, het

streven is om hier de plantensoorten van blauwgraslanden weer terug te krijgen. We gaan weer een brug over en wandelen tussen rietmoerassen door. Op het koninginnenkruid dat ook hier rijkelijk aanwezig is vinden we weer verschillende vlinders, waaronder de kleine vos en de distelvlinder.

Even verder zijn we weer terug op de heide, die hier mooi staat te bloeien. Op een lage plek zien we vanaf het pad de klokjesgentiaan staan. Even checken op eitjes van het gentiaanblauwtje, maar nee, helaas geen witte bolletjes te zien. Ook groeit hier moeraswolfsklauw. We passeren een fraaie grenspaal en wandelen dan letterlijk over de grens naar ons eerste bankje. Een paartje torenvalken zoekt voedsel boven de heide, evenals een icarusblauwtje en een gewone oeverlibel.

Peter hoort hier nog verschillende soorten sprinkhanen, waaronder beestjes met fraaie namen als snortikker, gewoon doorntje en heidesabelsprinkhaan.

Dan komt de Hoge Brug weer in zicht, de Vrouwenkrachten komen weer ter sprake! Een torenvalk vertoont zijn kunsten minutenlang op korte afstand, zodat er mooie opnamen ge-

maakt kunnen worden. Langs de Pelterheggen wandelen we terug naar de parkeerplaats, zelfs ik hoor nog een sprinkhaan, de grote groene sabelsprinkhaan. Een laatste soort die nog aan het lijstje van waarnemingen wordt toegevoegd is de paardenbijter. Moe maar voldaan stappen we in de auto's en gaan weer huiswaarts. Tot een volgende keer!

Fia Grootzwagers

SOVON Landelijke Dag 2010

Zaterdag 27 november Radboud Universiteit Nijmegen

De Landelijke Dag van SOVON Vogelonderzoek Nederland vindt dit jaar plaats op zaterdag 27 november op een nieuwe locatie: de Radboud Universiteit Nijmegen. De locatie is prima bereikbaar, zowel met het openbaar vervoer als met de auto.

De dag is gratis toegankelijk en bedoeld voor iedereen met een hart voor vogels en natuur. Nieuw dit jaar is een dubbel lezingenprogramma over vogels, waarmee zowel de beginnende als meer gevorderde vogelaar aan zijn trekken kan komen. Daarnaast is er (onder voorbehoud) een derde lezingenprogramma van de VOFF over andere interessante soortgroepen als libellen, nachtvlinders, amfibieën, vissen, planten etc. Als vanouds is er verder een zeer uitgebreide info- en boekenmarkt met meer dan 60 standhouders. Voor de jonge vogelaars (8-12 jaar) wordt er weer een struinexcursie georganiseerd.

De organisatie is in handen van SOVON Vogelonderzoek Nederland in samenwerking met Vogelbescherming Nederland en de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU).

Houdt u de SOVON-website www.sovon.nl in de gaten voor het definitieve programma!

Waarnemers en andere relaties van SOVON krijgen begin oktober een uitnodiging thuisgestuurd.

PROGRAMMA

Zondag 7 november: Autotocht van een halve dag naar Oosterheide bij Oosterhout: PADDENSTOELENTOCHT.

Dit voormalige heidegebied is aan het eind van de 19e eeuw met bos beplant. Er werden 70 verschillende boomsoorten gebruikt! Daar tussenin liggen perceeltjes weide- en landbouwgrond. Tevens liggen er restanten van drie kogelvangers uit het jaar 1730.

??? is onze gids en hij zal ons het één en ander vertellen over de paddenstoelen die hier voorkomen.

We vertrekken om 8.30 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn aan het Looiershof. Opgeven vóór maandag 1 november 19.00 uur.

Zondag 21 november: Autotocht van een halve dag naar Huis ter Heide tussen De Moer en Loon op Zand.

We gaan dit keer naar het zuidelijke gedeelte van dit gebied, naar de vennen. Nu Plan Lobelia is afgerond, is er een uitgestrekt vennengebied ontstaan. Er komen veel vogels voor; soms doet de visarend het gebied aan. Wim Blankers is deze morgen onze gids.

We vertrekken om 8.30 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn aan het Looiershof. Opgeven vóór maandag 15 november 19.00 uur.

Dinsdag 23 november: Filmavond verzorgd door Nico Oerlemans.

Voor de pauze neemt Nico ons mee op enkele wandelingen door het Limburgse landschap o.a. het Geuldal, het Cannerbos, het Gerendal enz. Natuurlijk met mooie plaatjes van orchideeen en andere planten.

De tweede film gaat over Zuid Tirol (Italië), waarbij het plaatsje Auer, Brixen, de Passo Lavaze enz. Prachtige landschapsopnames van de Dolomieten enz.

Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur, Hoge Ham 126.

Zondag 5 december: Autotocht van een halve dag naar landgoed De Utrecht bij Esbeek.

Dit uitgestrekte gebied bestaat uit bossen met enkele heidevelden en vennen. De beek Reusel stroomt er met veel meanders doorheen. Zeer bekend is het café In den Bockenreijder. We maken een mooie wandeling door het gebied onder leiding van onze gids Christ Grootzwagers.

We vertrekken om 8.30 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn aan het Looiershof. Opgeven vóór maandag 29 november 19.00 uur.

Donderdag 9 december: Dia-avond over Noorwegen verzorgd door Hanny Oerlemans.

Noorwegen is een fascinerend land met een overweldigende natuur. Gebergten, hoogvlakten, rivieren, meren, fjorden en gletsjers, een bijzondere flora en fauna. De serie die u deze avond te zien krijgt, is in het verleden al eerder vertoond (ruim tien jaar geleden), maar de moeite waard om nog eens te bekijken.

Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur, Hoge Ham 126.

Zondag 19 december: KERSTMORGEN in “de Pijp”, het lokaal van de W-groep, Pastoor Dirvenstraat 9.

U bent weer van harte welkom op deze gezellige ochtend, waar u kunt bijpraten met medeleden en voorzien wordt van lekkere hapjes en drankjes. Uiteraard wordt er weer een loterij gehouden, waarbij vele mooie prijzen te winnen zijn, veelal door onze eigen leden meegebracht en/of vervaardigd.

Aanvang 10.00 uur (duurt tot ongeveer 13.00 uur).

Zondag 9 januari 2011: SNERTWANDELING naar Natuurtuin Kandoel en de IJzertijdboerderij. We vertrekken om 10.00 uur meer info in het volgend Hoefblad

Als u graag een dia- of filmavond wilt bezoeken, maar niet in staat bent op eigen gelegenheid daar naar toe te komen, dan kunt u de avond van te voren bellen naar Christ Grootzwagers (tel. 312116). Hij zal dan regelen dat u opgehaald wordt en weer thuis gebracht wordt.

Leden en niet-leden, die zich eenmaal hebben opgegeven voor één van de tochten van Ken en Geniet, dienen de aan deze tocht verbonden kosten te voldoen. Dit geldt ook als men door omstandigheden niet met deze tocht mee kan gaan, tenzij een ander de plaats van hem/haar overneemt.

OPGEVEN VOOR DEZE EXCURSIES KUNT U BIJ:

Koos Leemans, Hertog Janstraat 14, tel. 0162-315924
En bij:
Marie-José van Gestel, Hubertusstraat 9, tel. 0162-322316
Of (mobiel) 06-10120230

*Het bestuur en het redactieteam van
Ken en Geniet wensen alle leden en hun gezin
Prettige Kerstdagen en een
gezond en voorspoedig 2011 toe.*

MEDEDELINGEN

Als nieuw lid heten wij van harte welkom:

Mevr. R. van Reijen Roelof van Dalemstraat 1 Dongen
Dhr. L en mevr E. van Assche Mgr. Nolenslaan 98 Dongen
Mevr. P. van Vorstenbosch Mgr. Schaepmanlaan 31 Dongen
Mevr. D. van Dommelen Jagersveld 14 Dongen
Mevr. H. Coolen van Oldenbarneveldtlaan 10 Rijen.

LIDMAATSCHAP "KEN EN GENIET"

De KONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 12, - per jaar. Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1, - per maand berekend. Jeugdleden (14-16 jaar), huisgenoten en 65-plussers betalen € 10, - per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1, - per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 10, - per jaar, wanneer zij het verenigings tijdschrift wensen te ontvangen.

Alle leden en donateurs zullen een acceptgiro ontvangen.

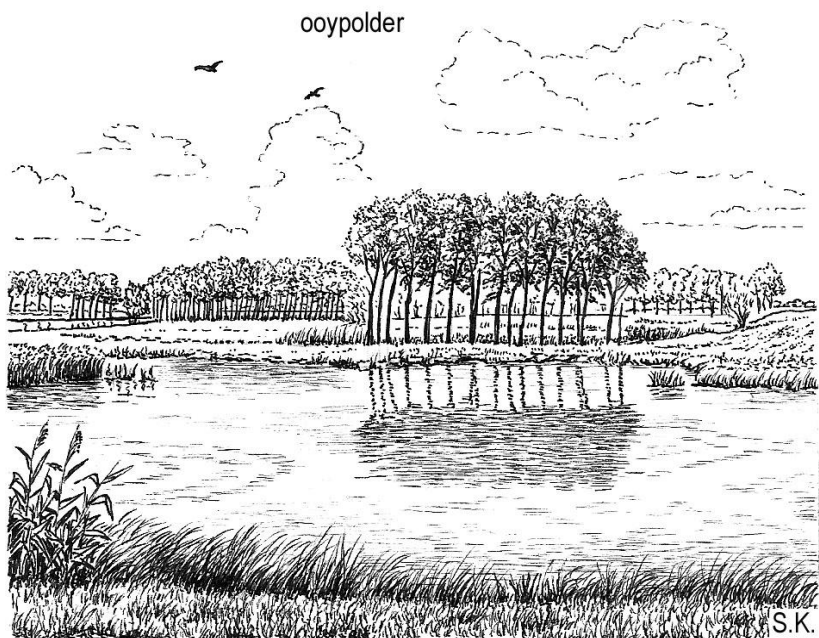
Contactpersonen werkgroepen:

Uilenwerkgroep:	Thieu Verharen Stevenshof 13, 's Gravenmoer Tel. 0162-315480
Nestkastenwerkgroep:	Koos Leemans Hertog Janstraat 14, Dongen Tel. 0162-315924
Vogelwerkgroep:	Leo Reijnierse Kard.v.Rossumstraat 52, Dongen Tel. 0162-316475
Vlinderwerkgroep:	Fia Grootzwagers Triangelaan 17, Dongen Tel. 0162-315404
Natuurtuin Kandoel:	Peter Verschure Groenstraat 11a, Dongen Tel. 0162-313297

Copy voor het volgende Hoefblad kunt u inleveren vóór 1 december a.s. bij het redactie-adres: Lammie Bek, Bloemaertstraat 19, 5102 DP Dongen. Ook is het mogelijk uw copy via e-mail te versturen, GRAAG ALS BIJLAGE VERZENDEN. Het e-mail adres is: accm.aarts@home.nl

MET DE VLINDERWERKGROEP NAAR DE MILLINGERWAARD 25 JULI 2010

Na weken van warm weer was het de 25ste juli toch wat frisjes toen we vertrokken naar de Ooijpolder. Buienradar voorspelde pas regen rond 16.00 uur, dus gingen we vol goede moed op pad. Het gebied ligt ten oosten van Nijmegen en wordt gekenmerkt door een uitgestrekt landschap met kleine dorpen, boerderijen en een mooie natuur.

Wij gaan een wandeling maken door de Millingerwaard, een gevarieerd natuurontwikkelingsgebied dat onderdeel uitmaakt van natuurgebied de Gelderse Poort. In 1990 begon men met de natuurontwikkeling vanuit Kekerdom, landbouwgrond werd omgezet in natuur. Men zag dit toen als kapitaalsvernietiging, maar nu blijkt dat de rust, de natuur en het landschap ook economische waarde hebben in de vorm van toerisme. Kijk, wij leggen rond 10.00 uur aan bij Hotel Oortjeshekken om kof-

fie of thee te drinken met wat erbij... We zien dat de hotelgasten een uitgebreid ontbijt krijgen voorgeschoteld...mmm... da's nog niet zo gek, kunnen we ook wel eens doen hoor ik al van diverse vlinderaars....

De Millingerwaard is een natuurlijk rivierenlandschap met ooi-bossen, rivierduinen, bloemrijke graslanden en in het wild levende kuddes Konikpaarden en Galloway runderen. Deze grote grazers zorgen ervoor dat de Millingerwaard open blijft en niet geheel dichtgroeit met bos. Sinds 2001 is het buitendijks gebied, op enkele snippers na, natuurgebied en vrij toegankelijk, men kan hier naar hartenlust rondstruinen.

Na de koffiestop gaat het langs het water, waarin we de lepelaar zien foerageren en door de polder met 3 ooievaars op het nest, naar de oostkant van Kekerdom. De wandelschoenen aan, knapzak op de rug en daar gaan we dan. Eerst over de dijk die nog niet zo lang geleden is verzwaard. Hier groeit de cichorei, met zijn blauwe bloemen zagen we hem al tijdens de rit hier naar toe. De wortel wordt gebruikt als surrogaat voor koffie.

En dan belanden we in het gebied vol kleigaten en zandafgravingen. We wandelen door een populierenbos, waar veel reuzenbalsemien groeit (mooie bloemen maar hij verspreidt zich enorm), dan door een wei waar we al snel de eerste vlinders zien: 3 icarusblauwtjes doen zich tegoed aan de klaver, het klein geaderd witte patrouilleert langs de rand van het water waarin een paartje knobbelzwanen ronddobbert, de gammauil en bruine zandoogjes vliegen bij benadering op.

We volgen min of meer de gele route, en die gaat nu langs een ruige strook vol akkerdistels – heerlijk vlinderlekkers – waarin we naast icarusblauwtjes en bruine zandoogjes ook de dagpauwoog, gehakkelde aurelia, klein koolwitje en atalanta zien. Dan weer links, we moeten de blauwtjes goed bekijken, want hier kan ook het bruin blauwtje rondvliegen, een soort die vooral in het rivieren- en duingebied te vinden is, maar niet bij ons op de hoge zandgronden. Maar de bruinetinte blauwtjes worden toch als vrouwtjes icarus genoteerd, ze hebben nl. de

typische wortelvlek op de onderkant van de voorvleugel en ook de oranje tekening op de bovenzijde van de vleugels is kleiner en minder contrastrijk als bij het bruin blauwtje. Het blijft toch opletten, elk blauwtje wordt nauwgezet bekeken!

Even verder belanden we in een zandiger terrein, waar een heel andere plantengroei te vinden is. Op het jakobskruiskruid treffen we enkele rupsen van de jakobsvlinder, die met zijn geel-zwarte strepen een waarschuwingssignaal uitzendt voor vogels: eet mij niet, want ik ben giftig. Overigens net als de waardplant zelf, daarom heeft een boer hem ook niet graag in de wei.

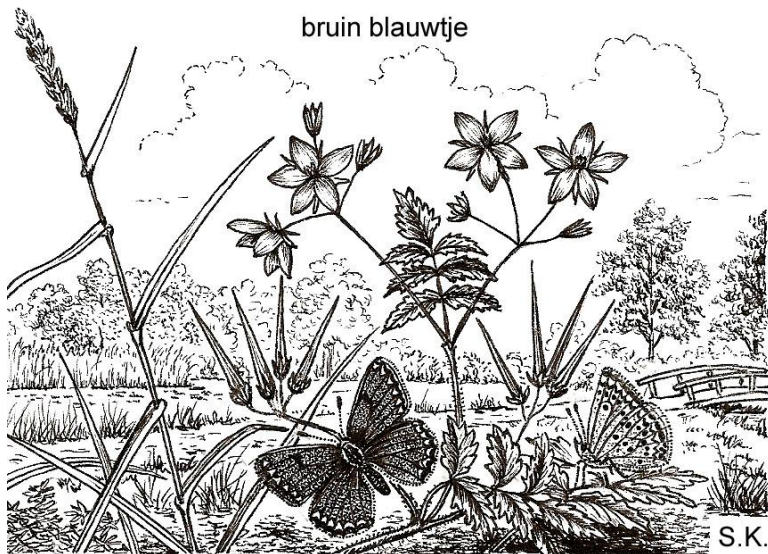

Ook treffen we hier het oranje zandoogje aan en heel veel icarusblauwtjes. Aan planten noteren we o.a. zeepkruid, teunisbloem, koningskaars, aardbeiklaver, rode ogentroost en bezemkruiskruid.

In de steile oever van de plas waar we langs komen heeft de oeverzwaluw gebroed, we zien hier de vogels dan ook rondvliegen, laag boven het water scherend op zoek naar insecten. Door een open landschap met verschillende plasjes wandelen we verder, ondertussen weer plantjes en vlinders noterend. Om maar enkele planten te noemen: klein vlooienkruid, watermunt, moerasandoorn, wolfspoot, zwanenbloem, doornappel (ook erg giftig!), zomerfijnstraal, zwarte toorts, akkerkers, heelblaadje, late guldenroede, kaardenbol, enz. Het muntvlin-

dertje vliegt bij benadering op, hij is zo klein dat je hem gemakkelijk over het hoofd zou zien, maar prachtig getekend! Ook vliegen hier enkele lantaarntjes: donkere waterjuffertjes met aan het uiteinde van het lijf een stukje lichtblauw, dat wel licht lijkt te geven, vandaar zijn naam.

De achterblijvers vinden nu toch nog enkele bruine blauwtjes! Deze vlinder vliegt van begin mei tot eind juni en van begin juli tot begin oktober in twee, soms drie generaties. De vlinders besteden relatief veel tijd aan het zoeken naar nectar van onder andere boerenwormkruid en duizendblad. De eitjes worden gelegd op diverse soorten ooievaarsbek, met name kleine ooievaarsbek en gewone reigersbek. De soort overwintert als halfvolgroeide rups in de strooisellaag.

En wat de achterblijvers niet zagen, dat zag de voorhoede: de koninginnenpage! Een vrij schaarse standvlinder die vooral in de zuidelijke helft van het land wordt waargenomen. De laatste jaren komen er ook steeds meer meldingen uit de rest van Nederland, tot aan de Waddeneilanden toe. Het aantal exemplaren per jaar wisselt. Hij leeft in diverse biotopen, waaronder ruderales terreinen en kruidenrijke graslanden. De waardplan-

ten zijn vooral peen, daarnaast ook andere schermbloemigen, zoals bevernel, engelwortel, pastinaak en venkel. Van half mei tot half juni en van half augustus tot eind september kun je de fraai getekende kleurrijke rups aantreffen. Bij gevaar wordt een rood vorkvormig orgaan uitgestulpt waarmee de rups een doordringende stank verspreidt. De soort overwintert als pop in de kruidlaag. De vlinder vliegt van eind april tot half juni en van begin juli tot half september in twee generaties. De koninginnenpage wordt vaak bij heuveltoppen gezien waar mannetjes en vrouwtjes elkaar ontmoeten; dit gedrag wordt 'hill-topping' genoemd.

Bij een plasje pauzeren we. Het is heerlijk warm in het zonnetje, sommigen van ons genieten er zelfs liggend in het gras van! Ook de libellen laten zich ondertussen mooi zien: o.a. de keizerlibel, kleine roodoogjuffer en houtpantserjuffer

worden gespot. Maar dan moeten we weer verder. We draaien ons om in de wandelrichting en dan.... zien we een donkere lucht aankomen! Oei, als dat maar goed gaat!

Door een bloemenzee wandelen we verder, kruisdistel, kaasjeskruid, reseda en pastinaak worden genoteerd. En dan barst de bui los, juist als we bij een grote plas aankomen. Regencape aan, en dan overleggen we wat te doen met de rest van de dag. Nog naar de theetuin? Of toch maar verder lopen? We besluiten het laatste te doen, de lucht ziet er zo grauw en grijs uit, dat wordt niks meer vandaag! Verder wandelend om de grote zandwinplas heen wordt het toch nog droog.

We zien afgeknaagde boomstammen, hier heeft de bever zijn best gedaan. Ieder beverpaar knaagt in de Millingerwaard jaarlijks honderden wilgen en populieren om. Deze bomen groeien

heel snel en de afgeknaagde stobben lopen makkelijk opnieuw uit. Met hun geknaag zorgen de bevers in het jonge zachthoutoobos voor de nodige structuur en verjonging. Ze maken open plekken in het bos zodat er ruimte komt voor kruiden en grassen.

Op en langs het water zien we verschillende vogels: grauwe gans, blauwe reiger, meerkoet, fuut, aalscholver en nijlgans worden toegevoegd aan het lijstje. Evenals nog enkele plantjes: echt bitterkruid, wouw, heksenmelk en wilde bertram. Nog een enkele vlinder laat zich zien, maar geen nieuwe soorten meer.

De volgende plas is rose gestoffeerd door de grote hoeveelheden kattenstaart, een prachtig gezicht! Ook groeit hier lid-

steng en watergentiaan. In het Kijkhuis, een mooie vogelkijkhut, maken we de rugzak nog een stukje lichter. Er vliegen 2 ooievaars over en een visdief. In het water ligt een hele rij vlotjes om de zwarte stern broedgelegenheid te bieden. De knapzak is leeg en dan gaan we maar weer verder, langs het buitendijkse kerkje van Kekerdome af en dan over de dijk met onderlangs verschillende kleiwinputten wandelen we terug. De regencapoe moet weer aan, het blijft nu echt druppelen tot we bij de auto's zijn.

We gaan nog naar Millingen, waar we in het bezoekerscentrum rondkijken en daarna een hapje eten. Ondanks de regen kunnen toch terugkijken op een zeer geslaagde vlinderdag. Via een toeristische route (Christ-Christ i.p.v. Tom-Tom??) gaat het terug naar Dongen.

Planten en vogels zijn voor zover genoteerd allen in het verslag vermeld.

Lijstje met aantallen waargenomen vlinders:

- 33 icarusblauwtjes
- 3 klein geaderd witjes
- 11 gammauilen
- 10 bruin zandoogjes
- 4 dagpauwogen
- 3 gehakelde aurelia's
- 16 klein koolwitjes
- 2 atalanta's
- 2 bruin blauwtjes
- 2 oranje zandoogjes
- 1 koninginnenpage
- 3 muntvlindertjes
- 5 rupsen jakobsvlinder

muntvlindertje (vrouwje) op bosandoorn (3 x vergroot)

Fia Grootzwagers

FIETSTOCHT BRABANTSE KEMPEN 28 AUG. 2010

Het water valt met bakken uit de hemel. Een partytent als schuilgelegenheid is als een geschenk uit de hemel. Recht tegenover de ingang van de Abdij van Postel maken we van de nood een deugd om een kop koffie in te schenken. In de ochtend, rond 8 uur, zijn we vertrokken met 28 personen. De gebruikelijke rituelen voorafgaand, fietsen laden en op plaats van bestemming Reusel weer rijklaar maken. Rinus en Harrie hebben een grensoverschrijdende tocht uitgezet in de Brabantse Kempen. Via de parallelweg van de drukke verbindingsweg naar Eindhoven verlaten we Reusel met aan onze rechterkant het nieuwe markante gemeentehuis. Gevelopschriften op voormalige fabriekspanden, die zowel betegeld als gevelfd zijn, herinneren ons als stille getuigen aan de rijke historie van de sigarenindustrie die hier in het verleden tot bloei kwam. De merken Agio, Senator en Panter zijn hier letterlijk met miljoenen uit de fabrieken gerold.

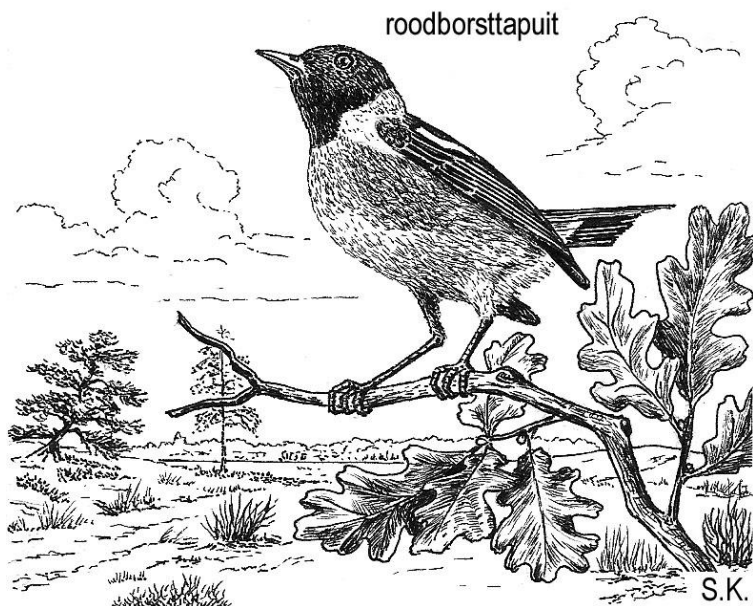
Het buitengebied doemt op en na het viaduct over de verkeersweg Eindhoven Antwerpen te zijn gepasseerd worden we ingesloten door de bosrijke omgeving. De abdij van Postel is ons eerste doel. Met deze in het zicht gaan de hemelsluizen open en een regengordijn vergezelt ons de laatste honderd meter. "Alles is hier nog gesloten", roepen de voorste fietsers en in de haast schuilen we in een partytent van het tegenover gelegen café. Nood breekt wet en gedrongen staan we gelaten te wachten tot de bui is overgetrokken. Door de toegangspoort van het abdijcomplex zien we de oude in barok opgetrokken kerktoeren. Begin 1200 hebben hier Norbertijnen de eerste turf gestoken en het gebied begaanbaar gemaakt. Nu is de abdij een weekeindtrekpleister waar de dagtoerist geniet van in de abdij gemaakt brood en kaas en volgens de kenners het onovertroffen bier. Voor de liefhebber is er binnen de muren van de abdij nog een mooie kruidentuin die een bezoek waard is.

Na regen komt zonneschijn en zowaar: de sluisen gaan boven dicht en een wat aarzelende zon laat zijn eerste stralen zien.

De optimisten onder ons kregen weer hun gelijk want de rest van de dag kon de regenkleding opgeborgen blijven.

Bij de kaasboerin, een bekende horecagelegenheid, wippen we even binnen voor de sanitaire stop en nemen een lekker bakje leut.

Slingerend over een wirwar van goed onderhouden fietspaden komen we in het oorspronkelijke landschap. Vóór de grote aanplant van productiebossen in het begin van de 20^e eeuw was de streek hier bedekt met eindeloze heidevelden. Een klein juweeltje is hier bespaard gebleven van die aanplantwoede. Nu in bloei lijkt het wel of er een paarse deken de struikheide bedekt. De roodborsttapuit, driftig bezig met zijn afleidingsmanoeuvres, maakt het plaatje compleet.

Plots opgeschrikt in de rem. Een tweetal reeën op aanraakafstand staan verbaasd naar ons te kijken. Op dit uur van de dag zijn ze wat verrast in hun dagelijkse ritme. Dit is op en top spontane natuurbeleving.

De weg Eersel Postel begeleidt ons naar de lunch op een camping die ons nog lang zal heugen. Een vijfsterren camping dan wel. Na eerst ons aangemeld te hebben en daarna slingerend naar de andere zijde van de camping te zijn gereden, worden we vorstelijk onthaald in de serre van het restaurant. Een warm en koud buffet met alle mogelijke gerechten ligt op ons te wachten. In dit uurtje wordt door een aantal zo gezondigd dat zij de komende maanden nodig hebben om dit weer goed te maken. Of misschien een paar extra fietstochtjes.

Na de kok te hebben overladen met complimenten hervatten we weer onze fietstocht en komt Eersel in zicht. Op de markt en de hint, die verheven is tot rijksmonument, is het druk. Veel dagtoeristen die een bezoekje brengen en dan even genieten op een van de vele terrassen. Als koperslagers reisde men in vroegere tijden geheel noord Europa af om hun zelfgemaakte koperen potten en pannen aan de man te brengen. Het is aan de rijkelijke bebouwing te zien dat dat het nodige in het laatje bracht. De oudste bebouwing, een gedeelte van de kerk, dateert al van de vroege middeleeuwen. Toch was het gebied in het verleden vrij geïsoleerd volgens de vertelling van de acht zaligheden. Alle dorpen in de Kempen waarvan de naam op EL eindigt horen tot die acht zaligheden. Een naam die voortkwam uit de zaligheid om hier vroeger te wonen. Tot men er achter kwam dat elders, vooral in de noordelijke Nederlanden, het leven veel welvarender was. Door de geïsoleerdheid had men een grote achterstand in leefomstandigheden opgelopen. Om het toerisme weer wat op te peppen hebben ze de naam weer uit de kast gehaald.

Duizel is de volgende plaats. Een kleine leefgemeenschap onder de rook van Eersel. Hier binnen rijdend zien we een prachtig landgoed met een mooie villa en een adembenemende tuin. De eigenaar fokt hier renpaarden in de duurdere klasse. Op een paar euro's is hier niet gekeken, gezien de opstallen waar deze raspaardjes in verblijven.

De verkeersweg wordt nogmaals overgestoken en na enige tijd rijden we aan de andere zijde het heidegebied binnen waar we in de ochtend al van genoten hebben. Het valt op dat hier de heide op sommige delen wat minder intens in bloei staat.

Gedeeltes zijn tientallen jaren niet meer geplagd. Het bekende pijpenstrootje overwoekert hier de struikheide. Ook het heidehaantje kan behoorlijk huishouden zodat bloei achterwege blijft. Onderhoud van de gebieden is een voorwaarde om de kwaliteit te garanderen.

Langzaam gaat het open heidegebied over in het uitgestrekte besloten bosgebied. Af en toe wordt dit onderbroken door oude gerestaureerde langgevelboerderijen. Het merendeel heeft zijn functie als boerderij verloren en dient nu als woonverblijf. Dit heeft het aanzien van het platteland in de afgelopen jaren behoorlijk veranderd. De huidige bewoners ervaren het als een ultieme beleving van het Brabantse volkslied: het leven is goed in het Brabantse land enz. Wij rijden er genietend langs.

Na een tussenstop op een picknickplaats die men de acht zaligheden noemt, komt een einde aan deze toch verrassende tocht. Nat begonnen en stralend geëindigd. Met een goed ge-

voel en de deun van het Brabantse volkslied in gedachte aan-
vaardden we de reis terug richting Dongen.

Dit was weer de laatste fietstocht voor 2010. Ieder die een
bijdrage aan de organisatie heeft geleverd willen wij als deel-
nemers hartelijk bedanken voor de fijne momenten.

Een opmerking van de organisatie aan de deelnemers:
Bij opgave en niet tijdig annuleren van je plaats ga je de ver-
plichting aan dat je aangesproken kunt worden op de voor
jouw gemaakte kosten zoals lunch en autokosten.

Kees van Dongen

HERFST

Boom en boombewonend bevallig blad zijn in lente en zomer
met elkaar verknoopt, aan elkaar gesteeld ..
Het blad wordt echter los gewaaid, de herfst nadert,
Aarde lokt met zwaartekracht
Afscheid valt zwaar, maarhet blad dwarrelt lichtig
Aarde is altijd aardig en weet van geen bezwaar
Ze vangt alles op
Voeten behoeven geen schoenen
Het hoofd geen hoed
Lucht is er boven en bodem onder
Maar wees op uw hoede
Afscheid valt steeds zwaar, maar wees als de aarde....
Steeds aardig.

Met groet,
Marcel Elshout

Zondag, 26 september 2010: De Regte Heide.

Het weer is een beetje troosteloos maar zo niet de leden van Ken en Geniet die klaarstaan om met Jos van Dongen De Regte Heide bij Riel te gaan bezoeken.

We gaan de geel gemarkeerde route van 4 km lopen die de vogelkijkhut in het Riels Laag aandoet. Zo'n route is altijd leuk om te doen vooral als je een keer terug wilt gaan want ook in een ander jaargetijde is dit een aantrekkelijk gebied.

Nu staan er veel paddenstoelen in alle soorten, kleuren en maten en hoewel dit niet de "echte" paddenstoelentocht is geeft Jos zo veel mogelijk uitleg.

Ook vertelt hij over het verschil in hoogte tussen de dekzandrug, waarover we lopen en die de waterscheiding vormt tussen de Oude Ley (de bovenloop van de Donge) en de Poppelse Ley.

Het beekdal van de Oude Ley grenst direct aan de Regte Heide, dit levert voor Brabantse begrippen een spectaculair hoogteverschil op, een zeer zeldzame overgang van hoge, droge en voedselarme heide naar een laag, nat en voedselrijk beekdal. Vanouds waren dergelijke overgangen de vestigingsplaats voor onze verre voorouders. Op de rand van de heide met uitzicht op het Laag liggen zes grafheuvels van ca. 1700 tot 1000 vóór Christus, dit wijst op een nederzetting (hutten en akkertjes) uit die tijd. In 1935 zijn hier opgravingen gedaan en daarbij kwamen grafgiften aan het licht zoals strijdbijlen, polsbeschermers, stenen dolken, knopen en kralen. In 1980 volgde een nieuwe restauratie en omdat de Regte Heide sindsdien is afgesloten voor gemotoriseerd verkeer mogen we hopen dat ook onze nakomelingen kunnen genieten van dit prachtige gebied.

Ooit broedde het korhoen op de Regte Heide maar door ondeskundig beheer van de heide en omgeving is deze, de voor Brabant symbolische vogel, niet behouden kunnen blijven.

Wel heeft het Ministerie van Landbouw een “soortbeschermingsplan” opgesteld en er worden nu verdere beheersmaatregelen genomen op de Regte Heide en aangrenzende gebieden. De inrichting hiervan is in een zodanig stadium dat herintroductie van het korhoen kan worden overwogen. Het zou toch schitterend zijn als Jos voor Ken en Geniet een “korhoenderexcursie” zou kunnen gidsen!

Na onze boterham te hebben gegeten zoeken we de vogelkijkhut op de grens van de Regte Heide en het Riels Laag op, duidelijk is het hoogteverschil te zien tussen waar we nu staan en de hoogte waar we een uurtje eerder gelopen hebben. We hebben een prachtig uitzicht over het dal van de Oude Ley en hoewel er op deze koude en mistige ochtend weinig vogels te spotten zijn kunnen we ons voorstellen dat bij betere weersomstandigheden veel vogels in dit gebied zijn waar te nemen en dat de nazomer een keur aan doortrekkers oplevert.

We komen nu bij het echte heidegebied, duidelijk is te zien dat er grote delen zijn afgeplagd. Zo wil Brabants Landschap de vergrassing van de heide een halt toeroepen. Op de kale bodem ontkiemen zaden van dopheide en struikheide maar ook

de klokjesgentiaan. Dit heeft weer tot gevolg dat er zeer veel verschillende vlindersoorten voorkomen op de Regte Heide, het is zelfs één van de vlinderrijkste gebieden van Nederland.

Aan het eind van de tocht komen we tot de conclusie dat de Regte Heide een zeer waardevol natuur- en cultuurhistorisch gebied is waar we zuinig op moeten zijn zodat onze kinderen, kleinkinderen en verdere nakomelingen kunnen blijven genieten van een ongerept gebied.

Dank zij de goede en overzichtelijke uitleg van Jos is ons dit duidelijk geworden.

Hartelijk dank hiervoor Jos en wat mij persoonlijk betreft ook dank voor de uitvoerige informatie waarover ik kon beschikken.

Corrie Koreman.

